

Lena Bjugger

Schaktningsövervakning i kvarteret Klammerdamm 4 och 6

Halland, Halmstad stad, Kvarteret Klammerdamm 4 och 6, RAÄ 44:1

UTFÖRD 2016

Hallands Kulturhistoriska museum, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2016.

Arkeologisk schaktningsövervakning 2016.

Framsida: Markduken, som skiljer kulturlagren från den pålagda makadamen har delvis lagts ut på den avschaktade ytan för den planerade byggnaden.

Fotograf: Lena Bjuggner (fotonr 2016-36-3).

Layout: A. Andersson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

Ärende nr ms2006/02316.

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
Historisk - arkeologisk bakgrund	6
Syfte och metod	8
Resultat	9
Referenser	12
Tekniska och administrativa uppgifter	13

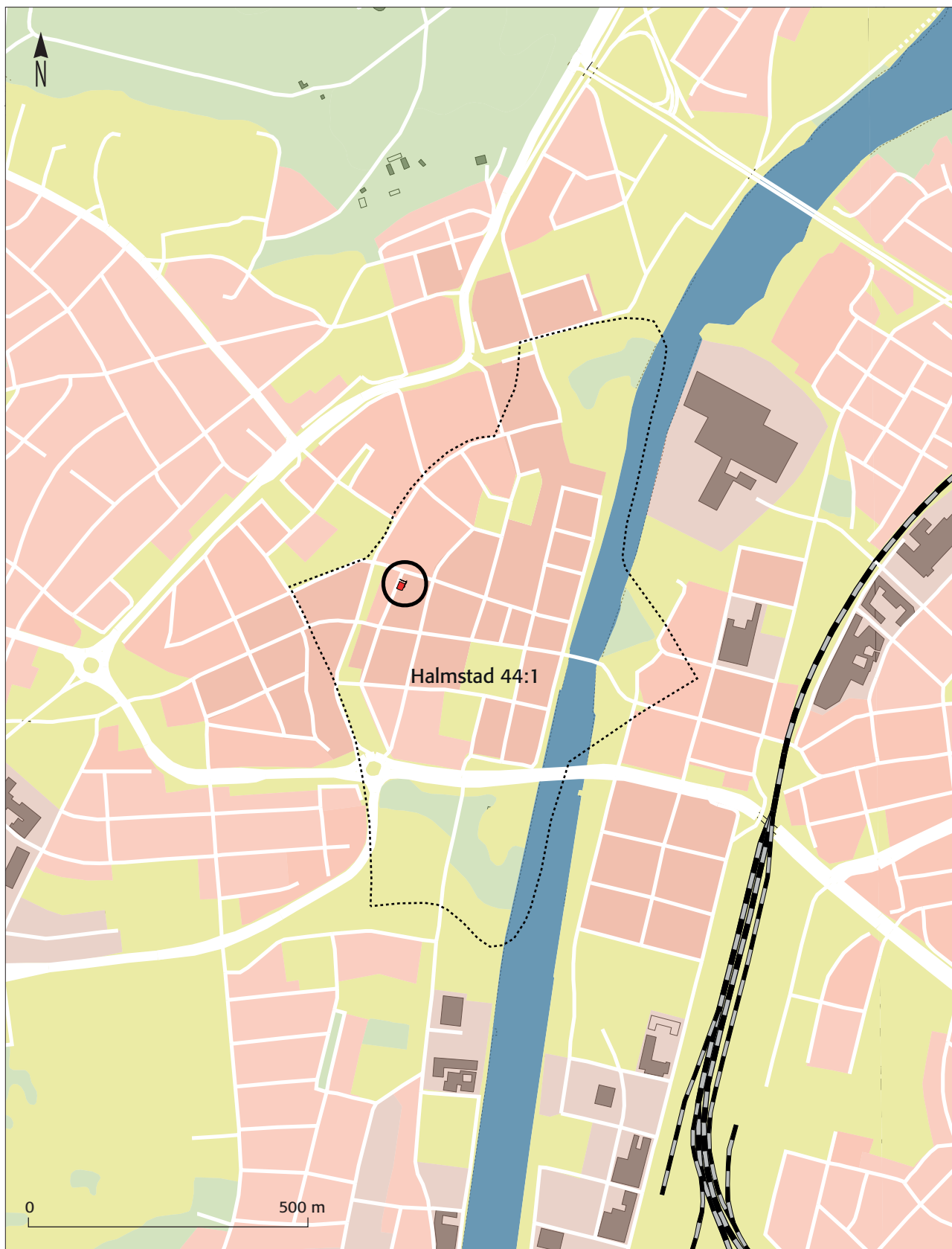

Fig 1. Plan över schaktens läge (inringade) i kvarteret Klammerdamm 4 och 6. Skala 1:10 000.

Sammanfattning

Inför en planerad byggnation och anslutande VA- och fjärrvärmeledningar i kvarteret Klammerdamm 4 och 6, Halmstad gjordes en schaktningsövervakning (fig 1 och 2). Här påträffades kulturlager som odlingslager, fyllnadslager, raseringslager och ett kalkbrukslager, möjligen ett byggnadslager. Raseringslagret i Klammerdamm 4 och 6 representerar sannolikt platsen för dominikanerkonventet Sankta Katarinas västra och norra mur i den västra längan. Kalkbrukslagret (byggnadslagret) i kvarteret Klammerdamm 6 härrör troligtvis från den tegelkonstruktion som påträffades 1983 i Vallgatan och som kan ingå som en del av stadens befästningsverk från 1500-talet.

Schaktningsövervakningen är avslutad men vid framtida ingrepp under mark på fastigheterna Klammerdamm 4 och 6 krävs nya tillstånd från Länsstyrelsen enligt KML.

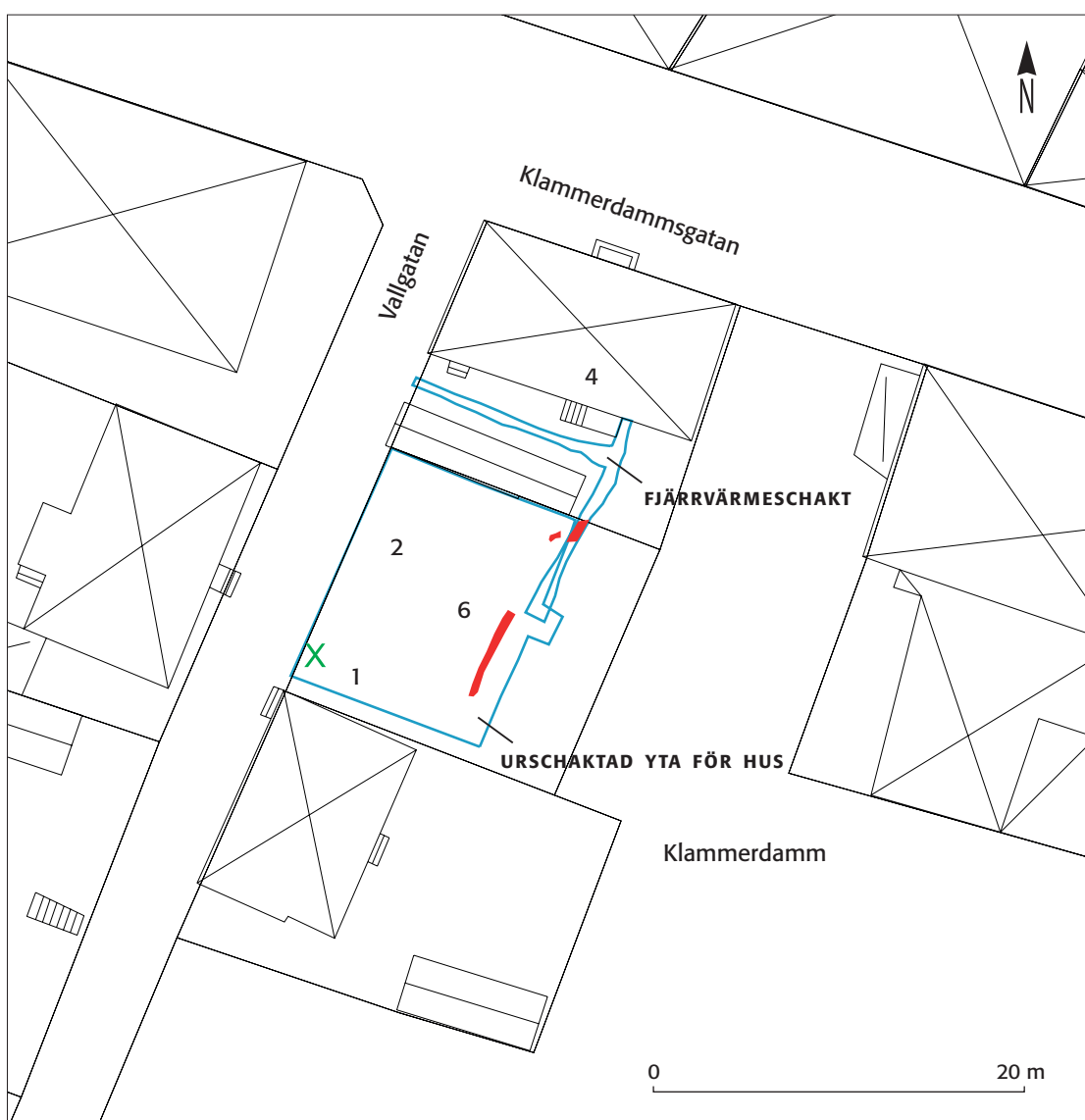

Fig 2. Schakt (blå konturer), påträffade raseringslager (rödmarkerade) och kalkbrukslager (grönt kryss). Skala 1:400.

Inledning

Under två korta tidsperioder, i juni och i september 2016 gjordes en schaktningsövervakning i kvarteret Klammerdamm 4 och 6, Halmstad. Orsaken till undersökningen var byggnation av ett tvåvåningshus och indragning av vatten- och avlopp (Klammerdamm 6) samt fjärrvärme (Klammerdamm 4 och 6). Exploatör var JC Bengtsson Fastighets AB.

Historisk - arkeologisk bakgrund

Kvarteret Klammerdamm 6 har varit en grusad parkeringsplats fram till juni 2016, med synliga syllstenar i markplan efter ett hus som revs på 1980 – talet. På tomten norr om ligger ett murat tegelhus från 1863 och söder därom en uthuslänga i korsvirke. I kvarteret har dominikanerkonventet Sankta Katarinas område legat. Konventet flyttade enligt de skriftliga källorna ner från Övraby (det äldsta Halmstad) under förra delen av 1300-talet och lades ner i samband med reformationen på 1530-talet. Byggnaderna revs antagligen under 1500-talet och kvarteret öppnades upp för profan bebyggelse. Det föreföll som en del av de nya tomterna, som lades ut, inte bebyggdes och på en karta från 1797 ingick Klammerdamm 6 i en större tomt (78) som betecknades som "hage" i handlingarna till en karta från detta år (fig 3).

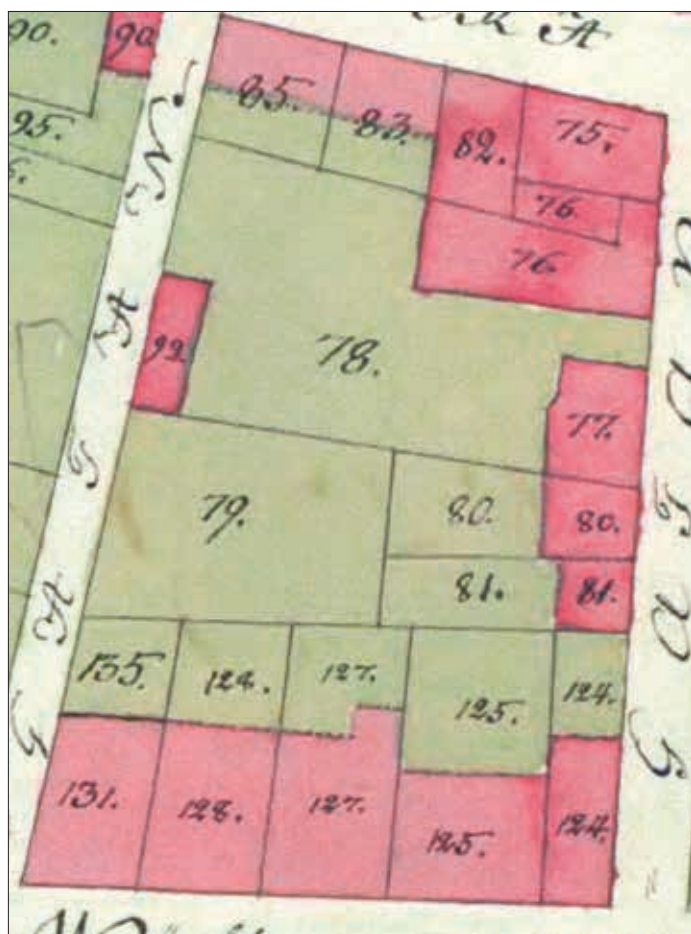

Fig 3. 1797 var tomt 78 och södra delen av 85 obebyggd mark. (M22-1:9, Lantmäteristyrelsens arkiv). Utan skala.

1860 uppfördes en källarlös? envåningsbyggnad i korsvirke på stensyll och en mindre gårdsbyggnad också i korsvirke (kopia av brandförsäkringshandling 24879 i Kulturmiljö Hallands arkiv). Byggnaderna revs, som ovan nämnts, i mitten av 1980-talet. Om det funnits tidigare bebyggelse är alltså oklart. 2015 gjordes provborrningar på fastigheten som steg 1 i en förundersökning (Larsson, 2016). Kulturlagertjockleken varierade mellan 1,5 - 2,2 meter och den orörda sandbotten låg på +3,1 – +4 m ö.h. vilket kan jämföras med nivån i Vallgatan, utanför fastigheten, som var +3,5 – + 3,8 m ö.h. (Rosengren, 1983).

Vid en schaktningsövervakning 2007, i gränsen mellan Klammerdamm 3 och 6, frilades toppen på en NNO-SSV tegelmur (toppnivå + 5,30, RH 70) som kan ha utgjort dagermur till dominikanerkonventets västra korsgång eller västra länga (fig 4). Tomten gränsar till Vallgatan i väster och här gjordes 1983 en förundersökning i samband med VA-arbeten (Rosengren 1983). En minst 2,8 meter bred tegelmur (toppnivå +4,50, RH 70) dokumenterades och har antagligen ingått i stadens befästningsverk. Sandbotten låg på kring +3,60 (RH 70) och gatunivån på +5,10 (RH 70). Merparten av lagren norr om muren är utfyllnader som består av uppgrävda, sandiga och leriga massor.

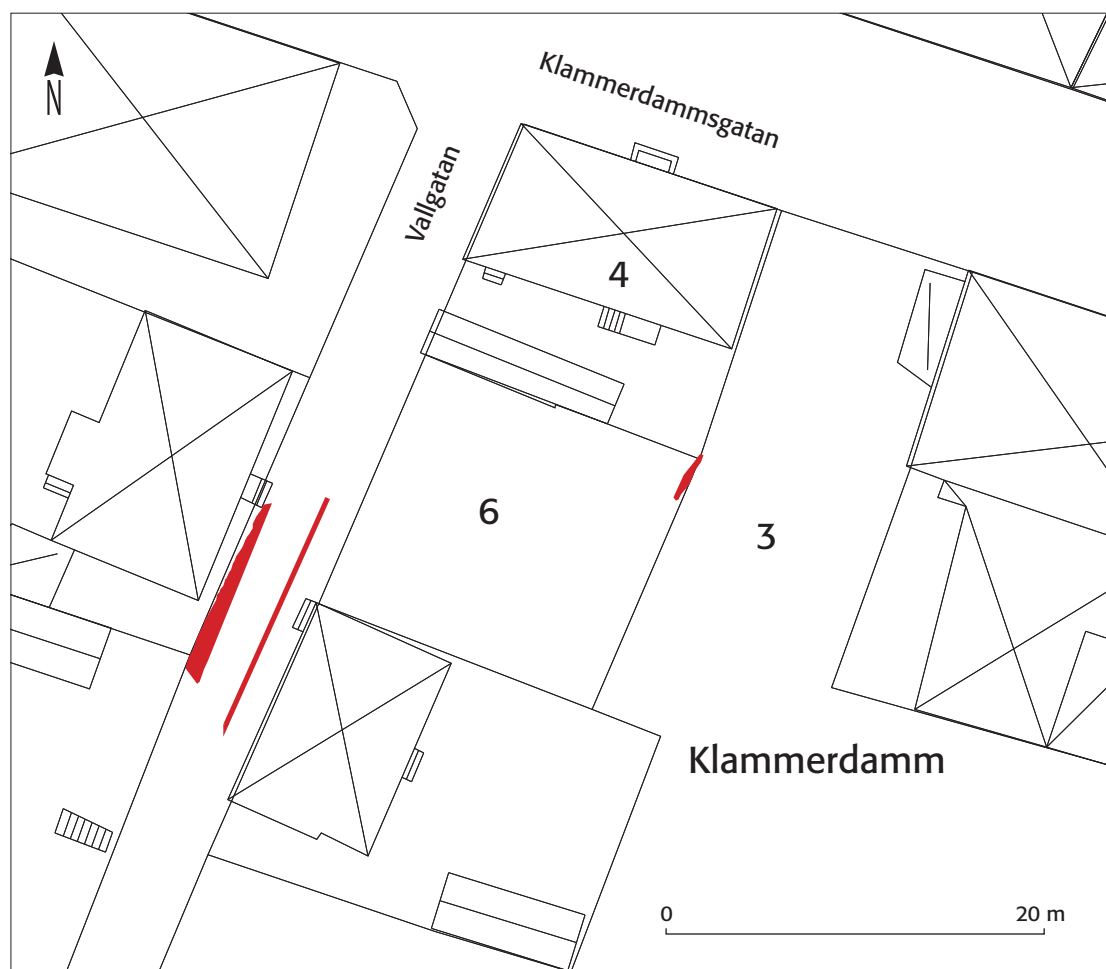

Fig 4. Rester av en tegelmur påträffades vid en schaktning 2007 i tomtgränsen mellan kvarteret Klammerdamm 3 och 6. 1983, i Vallgatan, frilades rester sannolikt efter ett försvarsverk. Skala 1:400.

Syfte och metod

Syftet med schaktningsövervakningen var framför allt att i fjärrvärmeschaktet fastställa om murar från klostrets västra länga eller andra typer av konstruktioner fanns bevarade. Vid grundläggningen för det planerade huset skulle urschaktningen, till planerat 0,25 meters djup, komma att beröra bärlager och där detta saknas, ett eller två sandiga lager som var sent påförda. Här syftade det arkeologiska arbetet till att mäta in omfattning och bottenivå på urschaktningen. Grundstenarna till den byggnad som låg här skulle sannolikt plockas bort och arbetet skulle övervakas så att underliggande lager inte skadades. Slutligen skulle schakt för inkommande VA-ledningar grävas till en meters djup.

Schaktningarna för byggnaden och VA-ledningar gjordes i juni och grävningen för fjärrvärmeledningen genomfördes i september. De utfördes med, av exploatören inhyrda grävmaskiner, en större för byggnaden och en mindre för fjärrvärmeledningen. Lagren grävdes skiktvis till den planerade nivån (fig 5). En markduk lades ut inom den yta som skulle bebyggas. De bortgrävda lagren noterades översiktligt och schakten samt två områden med raseringslager mättes in med GPS. Inom urschaktningen för huset gjordes två VA-gropar (1 och 2) som även de mättes in med GPS (fig 6). Fjärrvärmeschaktet grävdes med en 0,45 meter bred skopa. Detta och en yta med raseringslager i schaktets botten mättes manuellt

Fig 5. Bottennivåer (schakten) och marknivåer i meter över havet (RH 2000). Skala 1:200

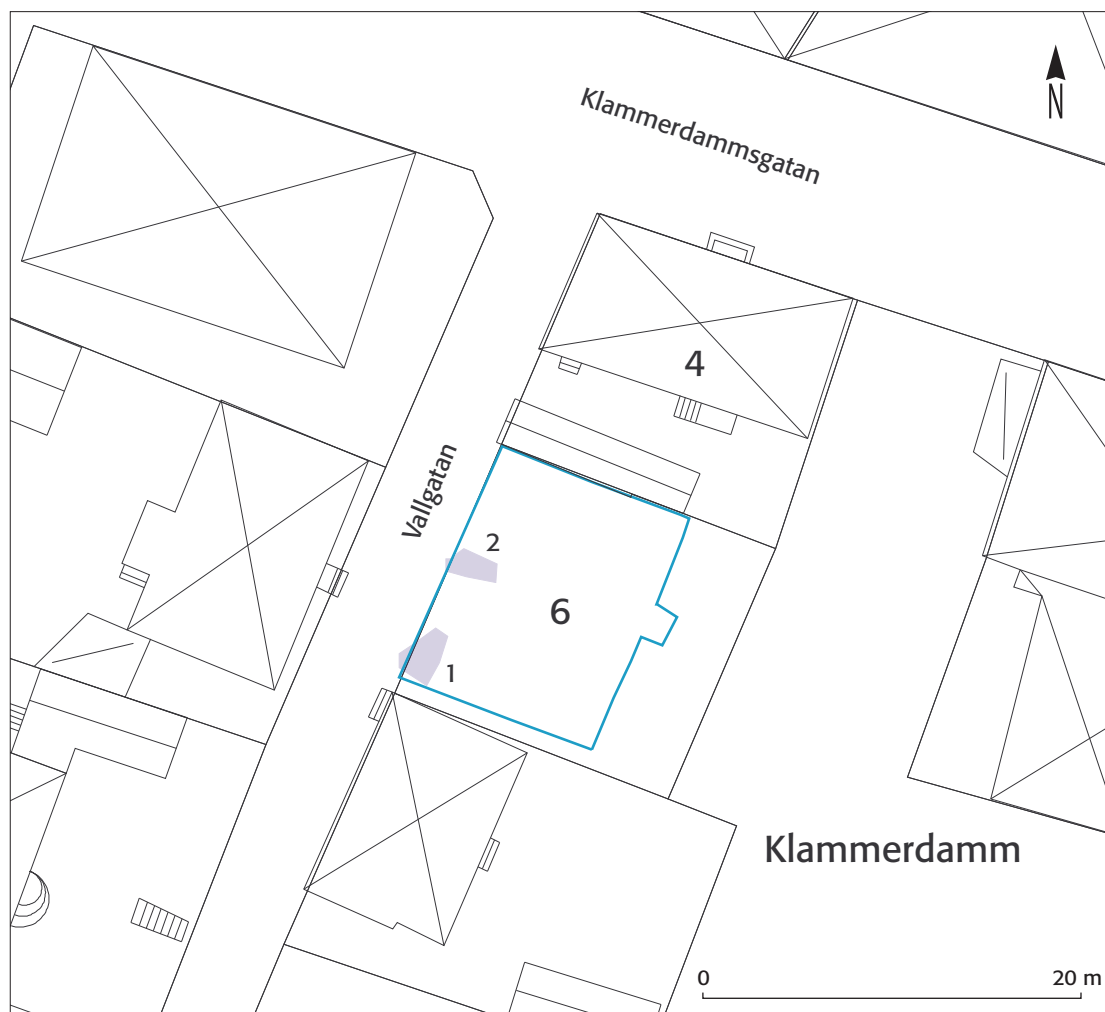

Fig 6. Läget för de två groparna (1 och 2) inom urschaktningen för den planerade byggnaden.
Skala 1:400.

med tumstock, måttband och avvägningsinstrument i förhållande till den norr om belägna murade byggnaden och ritades in på en plan i skala 1:100 för att därefter digitaliseras. Den manuella metoden tillgreps på grund av att omkringliggande byggnader omöjliggjorde en god inmätning med GPS. Inmätningarna är dokumenterade digitalt inom ramen för Intras version 2.2. Vidare bearbetning har utförts i ArcWiew 3.2. Arbetet dokumenterades med sju digitala fotografier.

Resultat

Urschaktningen för byggnaden var djupast i öster (cirka 0,45 meter) och grundast i väster (cirka 0,1-0,15 meter) eftersom markytan lutade mot väster. Ett 0,1-0,2 meter tjockt bärlager, ett sandigt och ett mer humöst lager grävdes bort inom ytan. Rester av stengrunden till det äldre huset som legat här, invid Vallgatan, påträffades och togs försiktigt bort utan att skada underliggande lager. Inom detta område fanns sandiga lager, som delvis såg ut som igen-

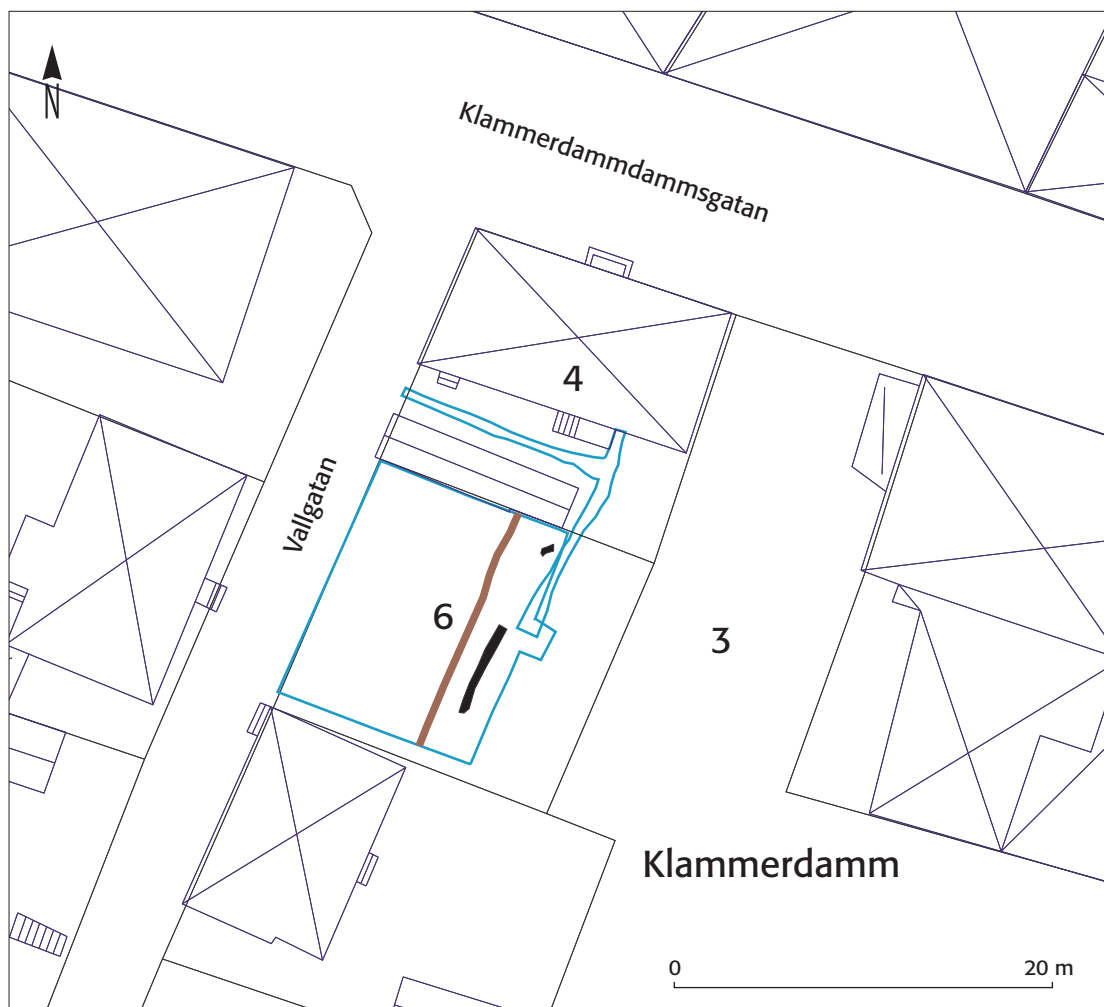

Fig 7. Öster om den bruna linjen kunde odlingshorisonten observeras under schaktningen.
Skala 1:400.

fyllningar i några gropar. Möjligen var en av dessa gropar en äldre källare. Ett lager öster om huset bestod av en odlingshorisont bestående av brun humös sand med inslag av träkol, tegel och något inslag av kalkbruk (fig 7). I denna fanns enstaka kritpipor och keramikbitar som inte var äldre än 1700-talet. Även en tegelsten i formatet 9x13 cm (h x br) låg i lagret. Inga fynd tillvaratogs. Inga konstruktioner kom att beröras men i botten av schaktet syns två långsmala områden med koncentrationer av tegelkross och kalkbruk. De tolkades som rasingarna efter den västra väggen i dominikanerklostrets västra länga (fig 2 och 5).

I det sydvästra hörnet grävdes en mindre (1), 1,6 meter djup grop för anslutning till vatten och avlopp (fig 6). En cirka 1x1 meter stor gjuten betongfyrkant av okänd funktion tillkommen under 1900-talet, hade till största delen skadat de äldre lagren. Under denna, på ett djup av 1,55 meter, påträffades ett kalkbrukslager. Lagret har sannolikt ett samband med den tegelkonstruktion som observerades 1983 i Vallgatan, väster om tomtens södra del (Rosengren 1983). Norr om (2) grävdes en äldre ledning fram men inga äldre lager togs bort.

Fig 8. Fjärrvärmeschaktet där raseringslagret för klostermuren påträffades. Pilen markerar platsen. Mot NNO.
Fotograf: Lena Bjuggner (fotonr: 2016-36-6).

I september drogs ett schakt för fjärrvärme till Klammerdamm 4 och 6 (fig 2, 5 och 8). Schaktet var cirka 0,5 meter brett och ungefär lika djupt. Det var vidgat i söder och i mötet mellan det nordsydliga och det östvästliga schaktet på grund av att svetspunkterna mellan två rör krävde en något större yta för svetsaren att arbeta inom. I schaktets botten, öster om det planerade huset på Klammerdamm 6, frilades ytterligare en yta med tegelkross och kalkbruk (fig 5 och 7). Denna har utgjort en fortsättning på den västra längans västra mur som förefaller svänga av mot öster och därför kan utgöra en del av den norra väggen. I Klammerdamm 4 var lagren delvis sandigare i den södra delen, vid tomtgränsen, men i norr fanns en 0,35 meter tjock, mörkare odlingshorisont med tegelflis och kalkbruksbitar under grässvålen/en stenläggning/ betongplattor. Även detta lager innehöll enstaka kritpipsfragment. Under detta återfanns ett 0,1 meter tjockt lager med gråbrun lera. I det västliga schaktet övergick lagren till att bli sandigare utfyllnader. Närmast Vallgatan (cirka 5 meter)

fanns ett avloppsrör i öst-västlig riktning med återfyllt material ovanpå.

Sammanfattningsvis resulterade schaktningsövervakningen i att mycket begränsade ingrepp gjordes i kulturlagren. Kalbrukslagret i väster i den södra VA-gropen kan vara ett byggnadslager till en tegelbyggnad i Vallgatan, som möjligen utgjort en del i 1500-talets befästningsring.

Rester av raseringslager påträffades i botten av schakten och tolkades som rester av den västra väggen till dominikanerklostrets västra länga. Den östra påträffades vid en schaktningsövervakning 2007. Det uppskattade avståndet mellan denna och två raseringslagren är cirka 5 meter, vilket i sig ger en ganska smal byggnad.

Dominikanerklostrets västlänga i Århus, Danmark är 7 meter invändig men en äldre byggnad från kring år 1300 har en bredd på 4 meter. Denna byggnad har sedan integrerats i den fullt utbyggda västlängan från medeltidens slut (Søvsø 2011) och i exempelvis Holbæk var en smal västlänga på knappt 4 meter bara är något bredare än den inbyggda korsgången (Krongaard Kristensen 2013).

Referenser

- Bjuggner, L. Grunder och kulturlager. Antikvarisk kontroll 2006-2007 i kvarteret Klammerdam 3. Rapportmanus.
- Krongaard Kristensen, H. 2013. Klostre i det middelalderlige Danmark. Gylling.
- Larsson, F. 2016. *Borrprov och CPT-sondering i Klammerdam 6*. Arkeologisk förundersökning etapp 1. Kulturmiljö Halland. Arkivrapport.
- Rosengren, E. 1983. *Schaktningsövervakning i norra delen av Vallgatan, delen Klammerdammsgatan – Brogatan*, 1983. Stiftelsen Hallands läns museers Uppdragsverksamhet. Arkivrapport.
- Søvsø, Morten 2011. *Dominikanerklosteret i Århus*. Speciale i Aarhus Universitet 2004. Århus.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens beslutsnummer: 431-1554-16

Eget diarienummer: 2016-89

Uppdragsgivare: JC Bengtsson Fastighets AB

Utförandetid: Under perioderna 16–17 juni och 12–15 september 2016

Personal: Lena Bjugger

Koordinatsystem: Sweref 99 TM

Höjdsystem: RH 2000

Läge: Halland, Halmstad stad, kv. Klammerdamm 4 och 6

Undersökt: Utschaktad yta 147 m², löpmeter schakt 23 meter

Dokumentation: Digital information finns tillgänglig i Intrasisprojektet Halmstad20168F. Digitala fotografier har foto-nummer 2016-36:1–7. Allt dokumentationsmaterial är arkiverat i Kulturmiljö Hallands arkiv

Fynd: Inga fynd tillvaratogs

Datering: Nyare tid

KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035-19 26 00
E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se